

MATTILSYNETS ARBEID MED DYREVELFERD

2022

Dyrevelferdsloven § 3

Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.

Dyrevelferdsloven utgjør rammen for Mattilsynets tilsyn med dyrevelferd. For produksjonsdyr og noen andre typer dyrehold gir forskrifter under dyrevelferdsloven mer detaljerte krav om hvordan dyrene skal ha det.

Mattilsynet fører tilsyn etter det lovverket Stortinget til enhver tid har vedtatt og de forskriftene Landbruks- og matdepartementet har fastsatt.

Aktuelt regelverk

- [Lov om dyrevelferd](#)
- Alle forskrifter under dyrevelferdsloven

Innholdsfortegnelse

1	Resultater av tilsynet med dyrevelferd i 2022.....	3
2	Prioriterte temaer i 2022	5
2.1	Dyrevelferdssatsing.....	5
2.2	Mattilsynet ønsker ny stortingsmelding om dyrevelferd velkommen	7
3	Tilsyn med dyrevelferd hos landdyr	8
3.1	Bekymringsmeldinger om dyrevelferd hos landdyr	8
3.2	Varslede og uvarslede tilsyn.....	9
3.3	Mattilsynet er oftest på tilsyn i dyrehold med størst risiko for dårlig dyrevelferd	11
3.4	Våre virkemidler når vi finner brudd på regelverket	11
3.5	Resultater av tilsyn i dyrehold	13
3.6	Alvorlig vanskjøtsel av dyr.....	14
3.7	Vedtakene vi har fattet i dyrehold og hva disse betyr.....	14
3.8	Vedtak om forbud mot aktivitet	16
3.9	Politianmeldelser.....	17
3.10	Kronisk dårlige dyrehold	18
3.11	Tilsyn i slakterier for landdyr	18
3.12	Tilsyn med transport av landdyr	19
4	Velferden hos oppdrettsfisk i 2022	20
5	Bruken av forsøksdyr i Norge	23
6	Tallgrunnlag	24
6.1	Hvordan lese tallene?.....	24
6.2	Sammenligning med andre typer rapporter	25
6.3	Registreringsplikt/meldeplikt hos Mattilsynet	25

1 Resultater av tilsynet med dyrevelferd i 2022

Denne rapporten omfatter Mattilsynets tilsyn i perioden 1. januar til og med 31. desember 2022 med dyrevelferden for landdyr i dyrehold, under transport og på slakteri, i oppdrettsnæringen og ved bruk av dyr i forsøk.

I 2022 var vi på tilsyn i 2889 dyrehold totalt. Vi gjennomførte tilsyn med dyrevelferden i 1904 av dem. Selv om dyrevelferden ikke ble vurdert spesielt i alle de 2889 dyreholdene, ville vi ha fulgt opp dersom vi så vesentlige utfordringer knyttet til dyrevelferd.

Antall fysiske dyrevelferdsinspeksjoner har gått ned de siste årene. Nedgangen skyldes blant annet koronapandemien, men det har også vært en styrt utvikling fra Mattilsynets side, for å øke kvaliteten på inspeksjonene våre og å prioritere de alvorlige sakene som krever mest ressurser.

Det er viktig å huske på at et høyt antall fysiske tilsyn ikke nødvendigvis betyr bedre dyrevelferd. Alle dyr som leveres til slakt blir vurdert av Mattilsynet i forbindelse med at de ankommer slakteriet. Det betyr at vi har god oversikt over dyrenes tilstand og kondisjon, som kan si oss mye om dyrevelferden for alle produksjonsdyr som leveres til slakt.

Vi trenger i tillegg god innsikt i de ulike næringene for å vite hvor vi skal gå på tilsyn. Det får vi blant annet gjennom digital utvikling og oversikt over ulike data.

Det ble oppdaget brudd på dyrevelferdsregelverket i 51 % av de 1904 dyreholdene. Andelen regelverksbrudd må vurderes i lys av at vi går oftere på tilsyn i dyrehold vi mener har størst risiko for dårlig dyrevelferd. I 2021-2022 gjennomførte vi imidlertid en tilsynskampanje på velferd for svin, basert på tilfeldig utvalgte besetninger.

Våre tall for alvorlig vanskjøtsel og for bruk av de mest inngripende virkemidlene, er lave i forhold til antall registrerte dyrehold og antall tilsyn. Vi vurderer det slik at andelen dyrehold med kritisk dårlig dyrevelferd er lav, selv om ett alvorlig tilfelle er ett for mye. Vi kan ikke uten videre sammenligne funn mellom ulike dyreslag, fordi grunnlaget for vurdering av risiko kan variere.

Transport av dyr kontrolleres først og fremst på slakteriene, der vi gjør løpende vurderinger når dyr lastes av transportbilene. Vi gjennomfører også mer omfattende tilsyn, både ved slakteriene og andre steder. Mattilsynet registrerte 42 saker med brudd på regelverket ved transport av levende dyr. Selv om hvert brudd kan påvirke velferden til flere dyr, er tallet lavt sett opp mot den store mengden dyr som blir transportert.

Mattilsynet fører kontinuerlig tilsyn på slakteriene i forbindelse med slakting, og påviste brudd på regelverket i 34 saker. Selv om hvert brudd kan påvirke velferden til flere dyr, er også dette tallet lavt sett opp mot den store mengden dyr slaktes hvert år.

Oppdrettslaksen er Norges klart mest tallrike produksjonsdyr. Fortsatt skades og dør for mange laks i oppdrettsanleggene. For oppdrettsfisk henger fiskevelferd og fiskehelse tett sammen, og våre funn og virkemidler kan ikke telles på samme måten som for landdyr. De største utfordringene er bekjempelse av lakselus, sykdomsutbrudd og velferden for rensefisk.

«Rensefisk» er rognkjeks og ulike leppefiskarter som brukes for å redusere antall lakselus i laksemerdene. Rensefisken blir utsatt for store velferdsmessige utfordringer på grunn av sykdom og i forbindelse med mekanisk avlusing av laksen. Bruken av rensefisk fortsetter å gå ned - fra 61 millioner i 2019 til 36 millioner i 2022. Dødelighetsdata for rensefisk er mangelfulle, men tidligere rapporter tyder på at nærmest all rensefisk dør i løpet av produksjonssyklusen.

For forsøksdyr gjennomfører vi tilsyn både med forsøksdyrvirksomhetene og med forsøkene. En viktig del av arbeidet består i å godkjenne virksomheter og forsøk. Det er 90 godkjente forsøksdyrvirksomheter. I fjor ble det brukt 1 443 130 dyr i forsøk i Norge.

Mattilsynet ønsker å utnytte ressursene best mulig ved å spisse innsatsen og i hovedsak føre mest tilsyn der risikoen for dårlig dyrevelferd er størst. Mattilsynet gjennomførte i 2022 en stor dyrevelferdssatsing, etter å ha fått øremerkede midler på statsbudsjettet for 2022. Satsingen vil fortsette i årene fremover. Les mer om dette i kapitel 2.

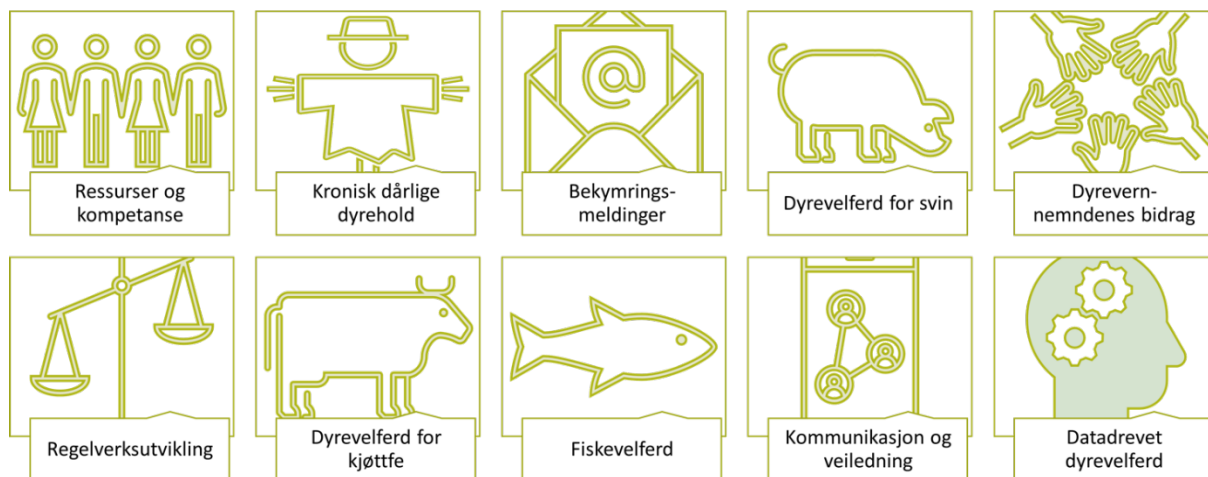
Noen nøkkeltall:

- Mattilsynet fikk 11 134 bekymringsmeldinger om dyrevelferd. Det er en nedgang på nesten 8% fra året før.
- Mattilsynet gjennomførte tilsyn med dyrevelferden i 1904 dyrehold. Det er en nedgang på nesten 22% fra året før.
- Mattilsynet avdekket brudd på dyrevelferdsregelverket i 51 % av dyreholdene, men få av dem ble regnet som de alvorligste. Dette er en økning på 6 prosentpoeng fra året før.
- Mattilsynet fant alvorlig vanskjøtsel i 41 dyrehold. Det er økning på 12 fra året før.
- Mattilsynet fattet vedtak om avvikling i 21 dyrehold. Det er 6 flere enn året før.
- Mattilsynet fattet 16 vedtak om delvis aktivitetsforbud og 34 vedtak om totalt forbud. I 2021 var det 10 vedtak om delvis forbud og 16 totalt forbud.
- Mattilsynet brukte overtredelsesgebyr i 36 dyrehold. Det er 32 færre enn året før.
- Mattilsynet anmeldte 44 saker om dyrevelferd til politiet. Det er en dobling fra 2021.

2 Prioriterte temaer i 2022

2.1 Dyrevelferdssatsing

Mattilsynet gjennomførte i 2022 en stor dyrevelferdssatsing. På statsbudsjettet fikk Mattilsynet 20 millioner kroner ekstra, øremerket dyrevelferd. Ekstrabevilgningen bidro til å styrke vår innsats på dette området, blant annet gjennom en egen handlingsplan for dyrevelferd.

Tiltak i Mattilsynets dyrevelferdssatsing 2022.

Ressurser og kompetanse

Vi gjennomførte i 2022 en stor, nasjonal rekrutteringskampanje. Kampanjen og rekrutteringsløpet foregikk hovedsakelig i april og mai. Målet var økt bemanning på dyrevelferdsområdet (veterinærer, fiskehelsebiologer og jurister). I forbindelse med rekrutteringskampanjen lyste vi ut i overkant av 40 stillinger. Av disse var 27 «kampanjestillinger», mens resten var vakante stillinger. Vi endte opp med å ansette 41 nye medarbeidere via rekrutteringskampanjen. De fleste av hadde sin første arbeidsdag i Mattilsynet mot slutten av året.

Datadrevet dyrevelferd

I 2022 opprettet vi produktteam datadrevet risikobasering, for å bygge datamodeller som bruker maskinlæring til å risikobasere tilsynet. Dette er et hjelpemiddel for inspektørene i deres arbeid på dyrevelferdsområdet. I tillegg skal produktteamet vurdere nye måter å gjennomføre offentlig kontroll basert på tilgjengelige data.

Datamodellene bygger i første omgang på data fra kjøttkontrollen (funn og sykdomsregistrering) og vil på sikt kunne inkludere andre og eksterne data. Dette skal bidra til at inspektøren bruker tiden der behovet og risikoen for dårlig dyrevelferd er størst og på den mest hensiktsmessige måten. Målet er bedre dyrevelferd og bedre arbeidshverdag for inspektørene.

Kronisk dårlige dyrehold

I noen dyrehold får dyrene dårlig tilsyn og stell over lang tid, og Mattilsynet har fattet gjentatte vedtak om vesentlige utbedringer uten at det har ført til at dyra får det varig bedre. For å sikre systematisk oppfølging og formålstjenlig bruk av virkemidler, reviderte vi våre interne prosedyrer for oppfølging av slike dyrehold, blant annet gjennom erfaringsutveksling, evaluering og utarbeidelse av et styrende dokument. Målet for dokumentet er å oppnå varig bedring av dyreholdene eller å avvikle dem innen forsvarlig tid. Les mer om kronisk dårlig dyrehold i kapitel 3.

Bekymringsmeldinger

Vi mottok 11 134 bekymringsmeldinger om dyrevelferd i 2022, en relativt stor nedgang på 946 meldinger fra 2021. Nedgangen fra 2021 kan tyde på at vi gjennom forbedringer i meldetjenesten «Varsle oss» på mattilsynet.no, har gjort det tydeligere hvilke forhold Mattilsynet ønsker melding om.

I 2022 reviderte vi også interne rutiner og kriterier for prioritering av mottatte meldinger. Les mer om bekymringsmeldinger i kapitel 3.

Dyrevernemndenes bidrag

I perioden 01.10.2022 – 28.02.2023 gjennomførte region Stor-Oslo og avdeling Agder i region sør og vest et pilotprosjekt med utvidet bruk av dyrevernemndene. Formålet var å teste om utvidet bruk av dyrevernemndenes lekmannsskjønn, kan bidra til at Mattilsynet følger opp flere bekymringsmeldinger om kjæledyr, på en bedre måte og at vi i større grad får prioritert de mest alvorlige dyrevelferdssakene.

I pilotprosjektet inspiserte dyrevernemndene dyrehold etter utvalgte bekymringsmeldinger, og veiledet dyreholdere uten å ha med inspektører fra Mattilsynet. Der det var behov, fulgte Mattilsynet opp med tilsyn. Pilotprosjektet er nylig avsluttet, og vil gi grunnlag for å vurdere om utvidet bruk av dyrevernemndene skal gjennomføres som en fast ordning i hele Norge.

Dyrevelferd for svin

Mattilsynets nasjonale tilsynskampanje om velferd for svin ble avsluttet i 2022. Vi gjennomførte tilsyn i 582 tilfeldig utvalgte svinebesetninger og registrerte regelbrudd i over halvparten av disse. Dette resultatet er ikke godt nok. For å sikre en varig god bedring i svinenæringa, må hele nettverket rundt dyreholder bidra til god velferd i norsk svineproduksjon. Det inkluderer både virksomheter og interessenter i nettverket, i tillegg til Mattilsynet. Mattilsynet gjorde et stort arbeid med å avklare tolkninger og veiledet bredt om gjeldene regelverk før og underveis i kampanjen.

Vi har utarbeidet en egen rapport for denne tilsynskampanjen. Les denne og mer om kampanjen på mattilsynet.no.

Regelverksutvikling

I 2022 jobbet Mattilsynet blant annet med endringer av fjørfeforskriften, forskrift om ID-merking og registrering av hund og forslag til forskrift om avl av hund.

I EU jobbes det med å revidere regelverket om dyrevelferd, som en del av [Farm to fork-strategien](#). Dette vil få betydning for det norske regelverket om produksjonsdyr, næringsmessig transport av dyr og avlaving av dyr på slakteri og i andre sammenhenger. Mattilsynet følger utviklingen og spiller inn synspunkter der vi har anledning.

Kommunikasjon og veiledning

Alle som har dyr, har ansvaret for å følge regelverket. Mattilsynets oppgave er å hjelpe dem å gjøre rett og forebygge regelverksbrudd, og kontrollere at regelverket følges gjennom egnede tiltak. Vi legger vekt på bedre dialog og veiledning til virksomheter og innbyggere. God dialog for å lære av og forstå våre interesser, og for å kunne veilede godt om regelverket. Vi veileder og informerer på nett, telefon, tilsyn, i dialogmøter og via sosiale og tradisjonelle medier.

Fiskevelferd

Norge er verdens største produsent av laks. Vi har en viktig rolle som bidragsyter for bærekraftig vekst, økt verdiskaping og produksjon og eksport i tråd med politiske ambisjoner, samtidig som hensynet til fiskehelse og fiskevelferd skal ivaretas. Mens veksten og verdiskapningen i akvakultursektoren har økt, har næringen i lang tid hatt betydelige utfordringer tilknyttet dødelighet, fiskehelse og fiskevelferd.

Vi har prioritert vår innsats tydeligere, blant annet gjennom et revisjonsteam på tvers av de tre kystregionene, som vil få ansvar for konsernrevisjon av de 10 største oppdrettskonsernene. Disse står for omtrent 70 prosent av samlet produksjon i næringen. Les mer om fiskevelferd i kapittel 4.

Dyrevelferd for kjøttfe

Satsingen på dyrevelferd for kjøttfe kom ikke i gang i 2022, fordi noen av de andre tiltakene krevde mer ressurser enn først antatt. Satsingen følges opp videre i 2023.

2.2 Mattilsynet ønsker ny stortingsmelding om dyrevelferd velkommen

Regjeringen har besluttet at det skal utarbeides en stortingsmelding om dyrevelferd. I arbeidet med meldingen vil regjeringen se nærmere på utviklingen i norsk dyrehold og husdyrproduksjon, og på ny kunnskap om dyrevelferd. Stortingsmeldingen vil gjelde både landdyr og akvatiske dyr.

I 2022 ga Mattilsynet innspill til meldingen både til Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet.

Ny kunnskap, nye forutsetninger, nye utfordringer og en økende interesse for dyrevelferd har kommet til siden forrige stortingsmelding ble lagt frem i 2002. Vi mener den nye meldingen bør diskutere grundig hva god dyrevelferd innebærer sett med dagens øyne og hvor lista bør legges i regelverket, hva som er oppnådd siden forrige melding, hvilke nye utfordringer som er kommet til, og hvordan dyrevelferden skal måles for å beskrive status og utvikling.

Mattilsynet mener den nye stortingsmeldingen bør omtale hvordan man innhenter kunnskap om status for dyrevelferden, og løfte frem behovet for å kunne måle utviklingen og drive kontinuerlig forbedring. Det er behov for å formulere mål for fremgangen. Stortingsmeldingen bør også omhandle muligheten for et «overvåkings- og kontrollprogram» for dyrevelferd basert på data.

Den forrige stortingsmeldingen la vekt på overgangen fra dyrevern til dyrevelferd. Den nye bør diskutere hvorvidt vi faktisk har sett en overgang fra «dyrevern» til «dyrevelferd», for alle dyregrupper loven gjelder for, og ha en systematisk gjennomgang av dyrevelferdsloven for å identifisere tema som trenger økt oppmerksomhet, og eventuelle behov for endringer.

Det er allment akseptert i vårt samfunn at vi holder dyr for økonomiske og andre formål, til nytte og glede for oss mennesker. Alt dyrehold fører til nødvendige begrensninger i dyrenes naturlige liv, men samtidig får de goder som mat, stell og beskyttelse mot utfordringer som ville dyr blir utsatt for.

Det kan være gode grunner til at ulike hensyn i ulike produksjoner og typer dyrehold, fører til ulike vurderinger av hva som er nødvendige begrensninger i dyrenes liv. Men disse forskjellene bør være resultat av gode avveininger mellom ulike verdier og hensyn, der dyrevelferden veier tungt.

I 2009 ble det vedtatt en ny dyrevelferdslov, der det ble slått fast at dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger. Kunnskapen om hva som påfører dyr «påkjenninger og belastninger» er i stadig utvikling, og mest mulig oppdatert kunnskap må legges til grunn. Hva som er unødig, er mer åpent. Både dyrevelferd og miljø hører inn under bærekraftbegrepet, men kan dra i hver sin retning. Hensynet til dyrevelferd må vektes mot økonomi, praktiske forhold, menneskers behov og noen ganger mot dyrehelse eller andre dyrevelferdshensyn. Slik vekting må skje når politikerne fastsetter regelverk, når vi i Mattilsynet forvalter regelverket og utøver skjønn, og av alle som i det daglige skal etterleve regelverket.

Det er viktig at ambisjonsnivået og bevilgningene til forvaltningens arbeid med dyrevelferd henger sammen. Stortingsmeldingen bør omhandle koordineringen av Landbruks- og matdepartementets og Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning av dyrevelferdsloven, og omtale Mattilsynets rolle som direktorat og tilsynsorgan for dyrevelferd.

Mattilsynet ønsker velkommen en ny stortingsmelding om dyrevelferd - av hensyn til alle dyr og også for å gi tydeligere rammer til forvaltning, næring, dyreholdere og alle andre interessenter.

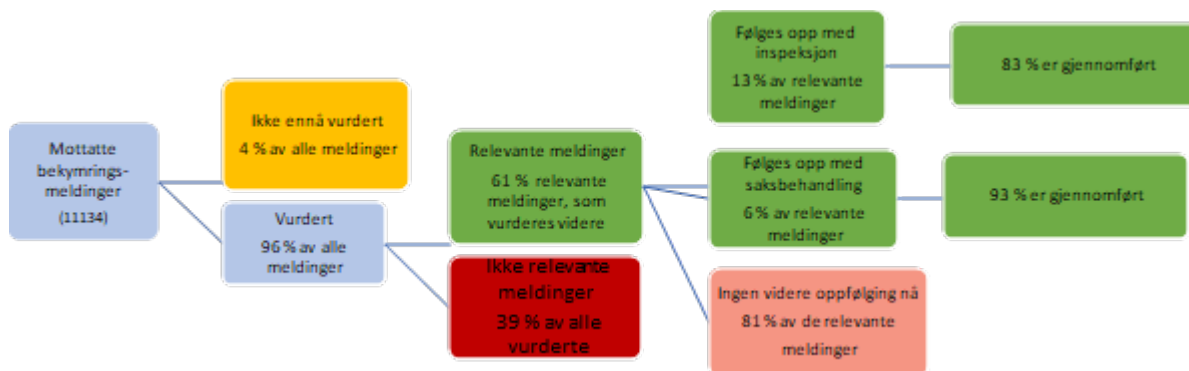
3 Tilsyn med dyrevelferd hos landdyr

3.1 Bekymringsmeldinger om dyrevelferd hos landdyr

Dyrevelferdsloven § 5 om varsling:

Enhver som har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, skal snarest mulig varsle Mattilsynet eller politiet. Varslingsplikten gjelder med de begrensninger som følger av annen lovgivning.

For å legge til rette for varsling har Mattilsynet en varslingsknapp på hjemmesiden mattilsynet.no. Særlig for kjæledyr gir slike varsler viktig informasjon for å kunne avdekke dårlig dyrevelferd. For produksjonsdyr bruker Mattilsynet også andre metoder for å identifisere utsatte dyrehold. Det er blant annet kunnskap fra tidligere tilsyn, registreringer Mattilsynet gjør på slakteriene, og informasjon fra organisasjoner og andre myndigheter innen landbruket.

Oppfølging av bekymringsmeldinger mottatt i 2022, per 24. januar 2023.

Totalt mottok Mattilsynet 11 134 bekymringsmeldinger om dyrevelferd i 2022. Dette er betydelig færre enn i 2021. Vi har sett en jevn, svak nedgang fra toppen i 2018 (12 666 meldinger) til 2021 (12 085 meldinger), og en relativt stor nedgang på 946 meldinger fra 2021 til 2022.

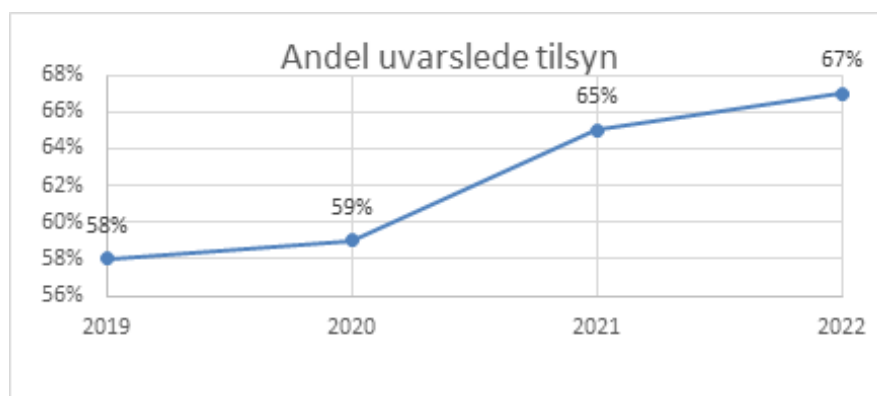
39 % av de meldingene vi vurderte ble regnet som ikke relevante. De var duplikater, manglet opplysninger vi trenger for å følge opp, eller var utenfor Mattilsynets forvaltningsområde. Meldinger kan følges opp med inspeksjon eller med annen saksbehandling. Figuren over viser hvordan Mattilsynet har håndtert meldingene.

Hvordan vurderes oppfølging av bekymringsmeldinger?

Det er ikke mulig eller hensiktsmessig å følge opp alle bekymringsmeldinger som kommer inn, med inspeksjon. Fem regionale team vurderer daglig alle meldingene og prioriterer mellom dem etter fastsatte kriterier. Vi tar vare på alle meldinger, og en melding som ikke blir prioritert for oppfølging, kan hentes frem igjen dersom vi får flere meldinger eller annen informasjon om det samme dyreholdet. God kvalitet på bekymringsmeldingene gjør det lettere for Mattilsynet å velge ut de meldingene vi bør følge opp.

3.2 Varslede og uvarslede tilsyn

Mattilsynet har som mål at flest mulig av tilsynene med dyrevelferd skal skje uten varsling. Dette er i tråd med kravene i EUs kontrollforordning. Mattilsynet har de siste årene økt andelen uvarslede tilsyn for de fleste dyrearter. I 2022 var 67% av våre tilsyn med dyrehold var uvarslet.

Andel uvarslede tilsynsbesøk i perioden 2019–2022.

Hva er et uvarslet tilsyn?

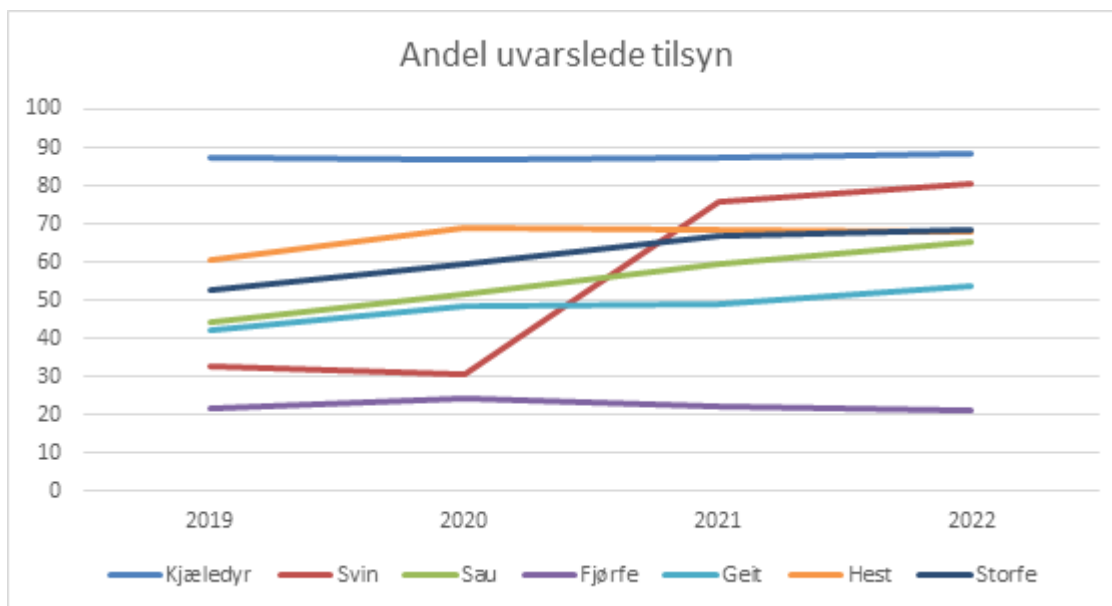
Ved uvarslet tilsyn kommer inspektøren uten forhåndsvarsel, slik at Mattilsynet kan inspisere dyreholdet uten at dyreholderen har kunnet forberede seg. Formålet med uvarslet tilsyn er å sikre en effektiv offentlig kontroll.

Offentlig kontroll skal gjennomføres uten forhåndsvarsel, unntatt dersom et forhåndsvarsel er nødvendig for at den offentlige kontrollen skal kunne gjennomføres, og det er behørig begrunnet.

Hva er et varslet tilsyn?

I enkeltsaker kan et varslet tilsyn være mer effektivt enn et uvarslet tilsyn. Ved et varslet tilsyn har dyreholderen fått beskjed på forhånd om at Mattilsynet kommer på tilsyn. Varslingen kan skje fra flere dager til rett før tilsynet gjennomføres.

Et forhåndsvarsel må være «nødvendig» og «behørig begrunnet». Mattilsynet må gjøre en helhetsvurdering, der det blant annet legges vekt på om det dreier seg om regelverksbrudd som ikke vil kunne skjules eller rettes opp ved forhåndsvarsling, og om det er behov for å sikre at noen er til stede under tilsynet som kan svare på spørsmål eller noen som må gi hjelp under prøvetaking.

Andel uvarslede tilsynsbesøk innenfor ulike dyrearter i perioden 2019 – 2022.

Utdypende om varslede og uvarslede tilsyn

Figur over viser forskjeller mellom dyreartene og utviklingen over tid. For kjæledyr er nesten ni av ti tilsyn uvarslet. De fleste tilsyn med kjæledyr blir utløst av en bekymringsmelding, og her er det spesielt viktig for Mattilsynet å se dyreholdet slik det er.

For produksjonsdyr varierer andelen uvarslede tilsyn, og den ligger til dels mye lavere enn for kjæledyr. En forklaring kan være at inspektørene også fører tilsyn med dyrevelferden selv om formålet med besøket primært er rutinemessig uttak av prøver i et overvåkningsprogram for smittsom sykdom. Dette gjelder særlig for fjørfe og svin. Ved prøveuttak er det behov for bistand fra bonden, og dermed nødvendig å varsle for å sikre at han/hun er tilgjengelig.

Andelen uvarslede tilsyn er lavest for fjørfe, under en fjerdedel. I tillegg til mye prøveuttak i fjørflokkene har vi andre viktige kilder som vi bruker for å vurdere dyrevelferden. Kommersiell fjørfebesetninger må delta i næringens dyrevelferdsprogrammer, som inkluderer veterinæravtale og KSL-revisjon, og for slaktekylling og slaktekalkun er det også rutinemessig vurdering av fotputeskår når flokkene slaktes. Fotputeskår er en viktig indikator for hvordan dyrevelferden har vært i den aktuelle flokken. Uvarslede tilsyn i slike dyrehold gir antakelig forholdsvis liten gevinst i forhold til de ekstra ressursene som kreves.

Tallene for svin viser mer enn en dobling av andelen uvarslede tilsyn fra 2020 til 2021/2022. Det skyldes hovedsakelig tilsynskampanjen for svin, der alle tilsyn i utgangspunktet skal være uvarslet. [MRSA](#) hos svin har vært overvåket siden 2014, og besøk for prøveuttak har normalt vært forhåndsvarslet. Det har vært vanlig å sjekke noen dyrevelferdskrav samtidig med uttak av prøver.

En del tilsyn vil fortsatt bli varslet for å sikre at gjennomføring. Det skyldes særlig utfordringer med lange reiseveier og/eller problemer med å få tak i dyreholderen i en del dyrehold.

3.3 Mattilsynet er oftest på tilsyn i dyrehold med størst risiko for dårlig dyrevelferd

De dyreholdene vi mener har størst risiko for brudd på regelverket, får tilsyn oftere enn dyrehold med liten risiko. Denne rapporten gir derfor et bilde av situasjonen i de dyreholdene Mattilsynet har valgt å føre tilsyn i, men er ikke representativ for gjennomsnittet av alle dyrehold i Norge.

Utvalget av besetninger i tilsynskampanjen for svin (2021– 2022) var ikke risikobasert. Slike variasjoner i satsningsområder og utvalgsmetoder fra år til år, og mellom typer dyrehold, vil kunne påvirke resultatene våre og gjøre sammenligninger mellom dem usikre, i alle fall over korte tidsspenn.

Alle våre tilsyn med dyr har et element av dyrevelferd i seg selv om vi i utgangspunktet er der av andre grunner, fordi vi vil kunne avdekke dyrevelferdsproblemer. I 2022 førte vi tilsyn i totalt 2889 dyrehold. Vi vurderte dyrevelferden i 1904 dyrehold. Selv om dyrevelferden ikke ble vurdert spesielt i de totalt 2889 dyreholdene, ville vi ha fulgt opp dersom vi så vesentlige utfordringer knyttet til dyrevelferd.

3.4 Våre virkemidler når vi finner brudd på regelverket

Når vi påviser mindre alvorlige brudd på dyrevelferdsregelverket, kan inspektøren nøye seg med å veilede dyreholderen om hva regelverket sier. Men som regel fatter Mattilsynet i tillegg et vedtak med pålegg om retting av feilen innen en gitt frist.

Dersom dyreholderen ikke etterlever pålegget, kan Mattilsynet ilegge tvangsmulkt for å tvinge frem at vedtaket blir etterfulgt.

Ved mer alvorlige lovbrudd kan Mattilsynet også bruke ett eller flere mer inngripende virkemidler, som å:

- Ta dyr i midlertidig forvaring, eller sørge for at andre overtar stellet i dyreholdet for en kortere periode, til en varig ordning for dyrene er på plass.

- Avvikle dyreholdet helt eller delvis.
- Gi den ansvarlige forbud mot å drive med aktiviteter som har med dyr å gjøre.
- Trekke tilbake godkjenning, tillatelse eller kompetansebevis.
- Ilegge overtredelsesgebyr.
- Anmelde forholdet til politiet.

Midlertidig forvaring, avvikling av dyrehold og aktivitetsforbud er ingen straff av dyreholderen, men brukes for å beskytte dyr mot lidelse.

Midlertidig forvaring innebærer at Mattilsynet fjerner dyrene fra dyreholdet og plasserer dem på et egnet sted, eller sørger for at andre overtar stellet av dyrene der de er. Det siste er mest aktuelt for produksjonsdyr, og forutsetter at fjøset er egnet for dyrehold. Midlertidig forvaring skal bare skje i en kortere periode, til en varig ordning for dyrene er på plass. Dyrene kan bli levert tilbake til dyreeieren hvis det blir vurdert som forsvarlig. Ellers blir de omplassert, solgt, slaktet eller avlivet.

Avvikling av dyrehold innebærer at alle eller en del av dyrene fjernes permanent fra dyreholdet. Det kan skje som hastevedtak i akutte saker, eller som siste løsning der dyreholderen ikke greier å innrette seg etter Mattilsynets vedtak.

Forbud mot aktivitet som har med dyr å gjøre, er en reaksjonsform Mattilsynet kan bruke mot den som unnlater å etterkomme vesentlige pålegg, eller som grovt eller gjentatte ganger bryter dyrevelferdsloven.

Aktivitetsforbudet kan innebære at personen ikke lenger har lov til å eie eller stille dyr, eller på annen måte ha med dyr å gjøre. Forbudet kan gjelde alle eller noen dyrearter, alle eller noen aktiviteter, og for en nærmere fastsatt periode eller inntil videre. Domstolen kan også ilegge aktivitetsforbud i forbindelse med en straffesak. Slike forbud er ikke med i våre tall. Mattilsynet kan oppheve sine egne vedtak om aktivitetsforbud, men ikke forbud ilagt av domstolen.

Våre vedtak om aktivitetsforbud gjelder oftest «inntil videre». Dette fordi det er vanskelig å vite om, og eventuelt når, vedkommende kan bli skikket til å drive med dyr igjen. Vedkommende kan søke Mattilsynet om at forbudet blir opphevet. Mattilsynet kan bare oppheve sine egne vedtak om aktivitetsforbud, ikke forbud som er ilagt av domstolen. Slike forbud er ikke med i våre tall.

Godkjenning eller tillatelse er nødvendig for å drive med visse typer dyrehold og aktiviteter med dyr: Slakteri, transport, hestesenter, treningsstall, hestepensjonat, kommersiell omsetning av hest og visse typer fremvisning av dyr. Dyrebilsjåfører og personell som håndterer dyr på slakteri, trenger kompetansebevis. Både godkjenning, tillatelse og kompetansebevis kan trekkes tilbake dersom virksomheten eller personen ikke lenger oppfyller viktige krav i dyrevelferdsregelverket.

Overtredelsesgebyr er en sanksjon Mattilsynet kan bruke ved lovbrudd som ikke er alvorlige nok til å bli politianmeldt. Overtredelsesgebyr er å regne som straff etter menneskerettsloven, og skal derfor ikke brukes sammen med politianmeldelse. Dette for å unngå dobbeltstraff.

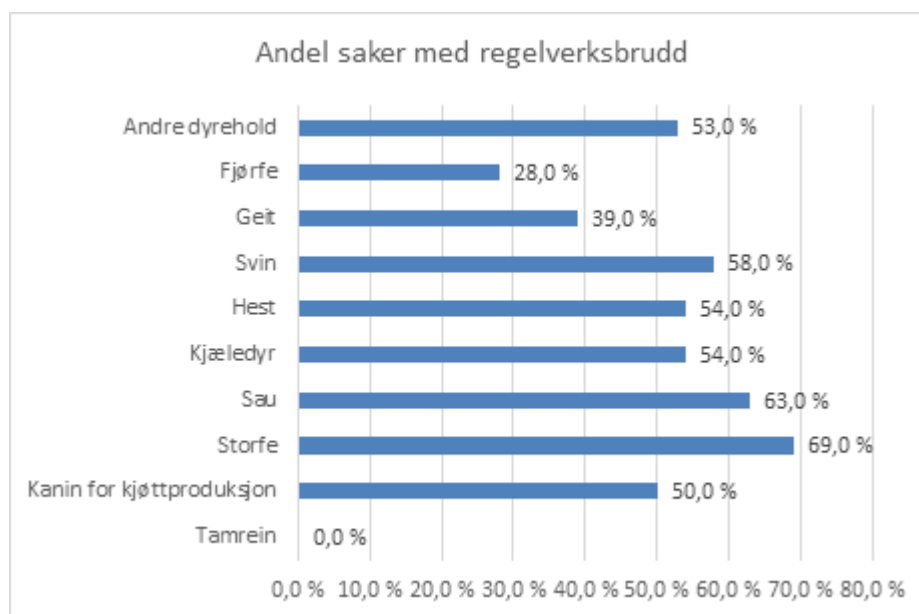
Politianmeldelse brukes i saker vi mener er så alvorlige at de bør føre til bot eller fengselsstraff. Domstolen kan idømme straff ved forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse av loven.

3.5 Resultater av tilsyn i dyrehold

På våre tilsyn i dyrehold ser vi etter om viktige krav i regelverket blir overholdt. Inspektørene har en liste med kravpunkter de kontrollerer, og registrerer om hvert enkelt av dem er oppfylt eller ikke.

Funnene oppgis med betegnelsene «ok», «ikke tilfredsstillende» eller «alvorlig vanskjøtsel av dyr». Dette er grunnlaget for registreringene i denne rapporten. «Ikke tilfredsstillende» sier ikke noe om hvilke bestemmelser vi har registrert brudd på, eller hvor alvorlige bruddene var. Slike opplysninger kan vi per i dag ikke hente ut av vårt tilsynssystem.

Dyreholderen får en tilsynsrapport der inspektøren beskriver nærmere hva som er undersøkt, og hvilke brudd på regelverket som eventuelt er avdekket.

Andel saker med regelverksbrudd.

Andel saker med regelbrudd er høyest hos storfe. Det betyr ikke uten videre at etterlevelse av regelverket for dyrevelferd generelt er dårligere hos storfe enn hos andre dyrearter. For eksempel kan det variere mellom dyreartene hvor risikobasert tilsynet med dyrevelferden er. Dette kan blant annet påvirkes av at det ofte føres enkle dyrevelferdstilsyn i forbindelse med rutinemessige uttak av overvåkingsprøver. Dette gjøres særlig hos fjørfe og svin for å påvise smittsom sykdom eller resistente bakterier. I tillegg var tilsynskampanjen på svin som Mattilsynet gjennomførte i 2021-2022, ikke risikobasert.

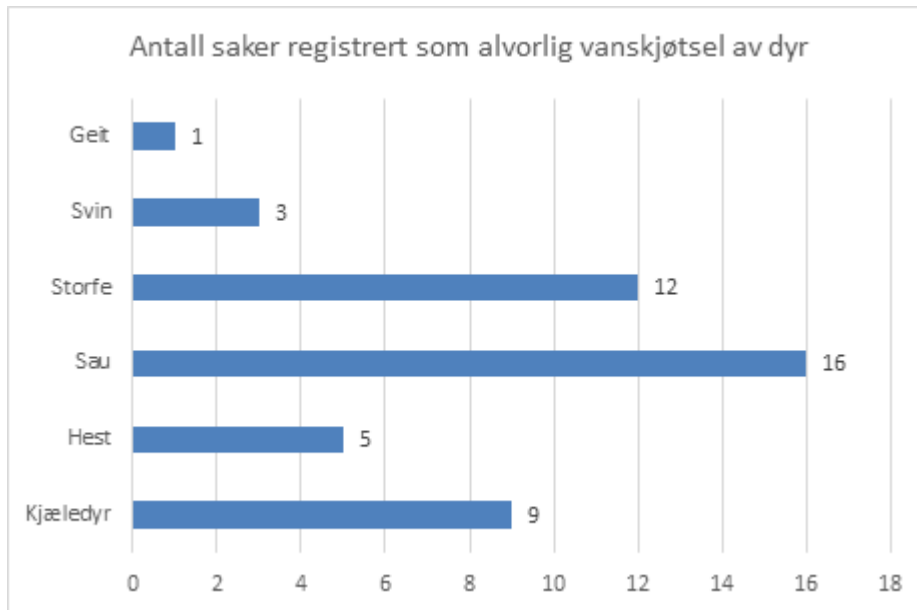
Det er også vanskelig å sammenligne resultatene fra tilsyn med produksjonsdyr og tilsyn med kjæledyr, både på grunn av det langt høyere antallet dyrehold med kjæledyr, og fordi det ikke finnes noen detaljerte forskrifter for hold av kjæledyr, slik det gjør for produksjonsdyr og hest. Det er derfor enklere å påvise brudd på klare krav i regelverket i dyrehold med produksjonsdyr og hest.

Alt dette vil slå ut på andel saker med regelverksbrudd, og man må derfor være varsom med å trekke sammenligninger mellom dyreartene.

3.6 Alvorlig vanskjøtsel av dyr

Forhold som kommer under denne kategorien, er tilfeller der flere dyr er døde eller må avlives på grunn av manglende fôring, vanntilgang og stell. Antallet saker der vi har funnet alvorlig vanskjøtsel av dyr, er svært lavt i forhold til antall dyrehold og antall tilsyn. Men slike forhold påfører dyrene store lidelser, og hvert tilfelle er derfor ett for mye.

Antall tilfeller av alvorlig vanskjøtsel, må sees i lys av hvor mange dyrehold det er av hver enkelt art. Det er for eksempel over fem ganger så mange dyrehold med sau, som med geit.

Antall saker registrert som alvorlig vanskjøtsel av dyr.

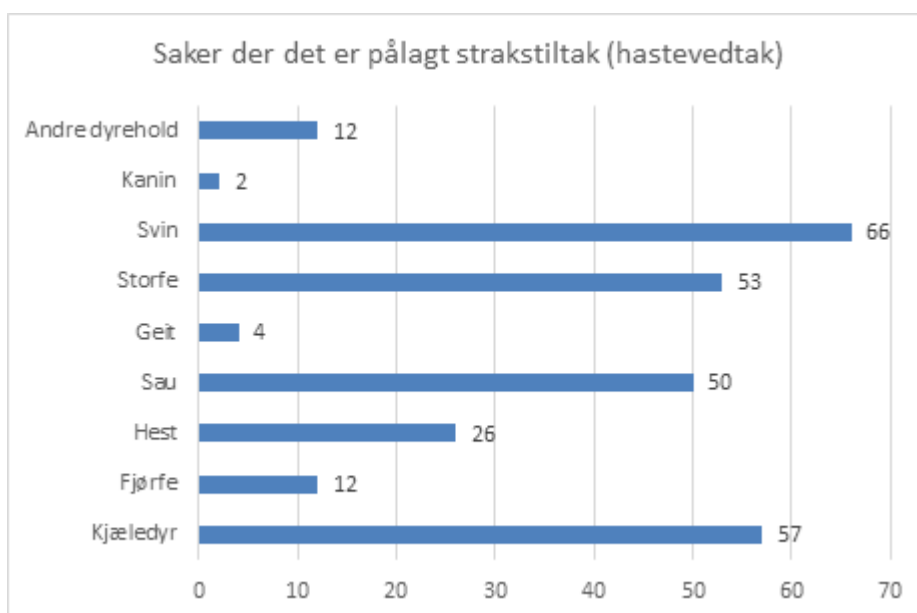
3.7 Vedtakene vi har fattet i dyrehold og hva disse betyr

Tallene for hastevedtak og inngripende reaksjonsformer er lave sett i forhold til antallet dyrehold vi har ført tilsyn i, og det totale antallet saker der vi har funnet brudd på regelverket. Dette viser at de fleste bruddene vi avdekker, er av mindre alvorlig karakter. Bare i et fåtall av dyreholdene har vi funnet regelbrudd av alvorlig karakter.

Reaksjoner som Mattilsynet har brukt etter regelverksbrudd.

Tallene som viser hvilke reaksjonsformer vi har brukt, sier noe om hvor ofte vi har vurdert situasjonen som alvorlig.

Saker der Mattilsynet har pålagt dyreeier å gjøre strakstiltak (hastevedtak).

Varsel om vedtak og hastevedtak

Før vi fatter vedtak som pålegger dyreholderen å gjøre tiltak, får dyreholderen som hovedregel et varsel om vedtak og en viss tid til å uttale seg om saken. Noen ganger haster det imidlertid så mye at det ikke er tid til å vente på at dyreholderen uttaler seg. I slike tilfeller fatter vi et såkalt hastevedtak uten å varsle det først, og tiltaket må gjennomføres straks. Dette kan både gjelde situasjoner med dyr som lider der og da, og situasjoner med stor fare for lidelse i nær fremtid. Eksempler på det

første er syke eller skadde dyr som må få behandling eller avlives raskt, eller flyttes til en egen sykebinge. Et eksempel på det andre er dyr som står i fare for å tråkke gjennom et ødelagt gulv.

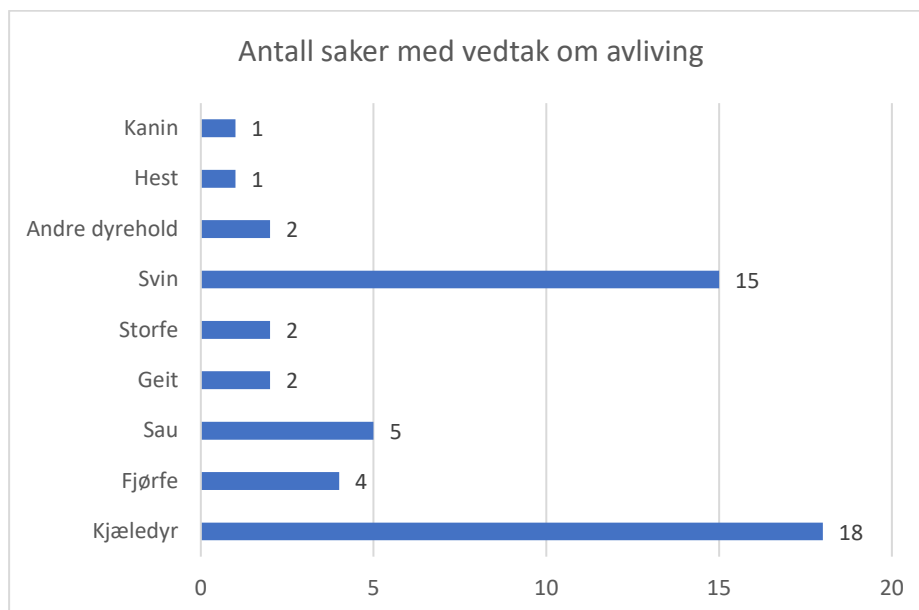
Antallet hastevedtak kan derfor være med på å indikere hvor ofte vi har vurdert regelverksbruddene som alvorlige, fordi et hastevedtak forteller at dyr har lidd eller stått i stor fare for å lide. Et hastevedtak kan gjelde mange eller ett enkelt dyr og sier ikke nødvendigvis noe om forholdene i besetningen som helhet.

Særlige reaksjonsformer

Tallene for enkelte andre typer vedtak eller reaksjonsformer kan også si noe om alvorret i situasjonen eller hvor grove bruddene på regelverket har vært. Dette gjelder særlig:

- vedtak om avliving av dyr
- vedtak om avvikling av dyrehold
- vedtak om forbud mot å eie/stelle/håndtere dyr
- vedtak om midlertidig forvaring av dyr
- vedtak om overtredelsesgebyr
- politianmeldelse

Både tallene for hastevedtak og tallene for disse særlige reaksjonsformene er lave sett i forhold til antallet dyrehold vi har ført tilsyn i, og det totale antallet av saker der vi har funnet brudd på regelverket. Dette viser at det ikke har vært brudd av alvorlig karakter i de fleste dyreholdene vi har ført tilsyn i, og at de fleste bruddene vi avdekker, er av mindre alvorlig karakter.

Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak om at dyr må avlives fordi tilstanden til dyret/dyrene er av en slik art at det ikke er forsvarlig å la det/dem leve videre.

3.8 Vedtak om forbud mot aktivitet

«Forbud mot aktivitet som har med dyr å gjøre» er en reaksjonsform Mattilsynet kan bruke mot den som unnlater å etterkomme vesentlige pålegg, eller som grovt eller gjentatte ganger bryter

dyrevelferdsloven med tilhørende forskrifter. Forbudet kan gjelde alle eller noen dyrearter, en eller flere aktiviteter, og for en viss periode eller inntil videre.

Et delvis forbud kan f.eks. være begrensning i antall dyr eller hvor mange steder vedkommende kan ha dyr.

Et totalt forbud innebærer f.eks. fullt forbud mot å ha, eie og stelle én eller flere dyrearter.

Våre vedtak om aktivitetsforbud gjelder oftest «inntil videre». Dette fordi det er vanskelig å vite om, og eventuelt når, vedkommende kan bli skikket til å drive med dyr igjen. Vedkommende kan søke Mattilsynet om at forbudet blir opphevet. I forbindelse med en straffesak kan domstolen også fastsette forbud mot aktiviteter med dyr. Slike forbud er ikke med i våre tall. Mattilsynet kan ikke oppheve et forbud som er fastsatt av domstolen.

Et aktivitetsforbud er ikke en straff, men skal beskytte dyr mot fremtidige lidelser. Det gjelder selv om forbudet blir fastsatt i forbindelse med en straffesak.

Delvis forbud

16 vedtak gjelder delvis forbud. Sakene fordeler seg slik på de ulike dyreartene:

- 7 gjelder kjæledyr
- 2 gjelder småfe
- 5 gjelder storfe
- 2 gjelder alle dyr, unntatt spesifikt nevnte unntak (for eksempel ett bestemt dyr eller et bestemt antall dyr av en art)

Totalt forbud

34 vedtak gjelder totalt forbud. Sakene fordeler seg slik på de ulike dyreartene:

- 16 gjelder kjæledyr (3 gjelder også alle produksjonsdyr dyr og hest)
- 11 gjelder produksjonsdyr (5 av disse gjelder også hest, 3 av dem gjelder også kjæledyr)
- 9 gjelder alle dyrearter
- 6 gjelder hest (5 av dem gjelder også alle produksjonsdyr, 3 av dem gjelder også kjæledyr)

3.9 Politianmeldelser

Ved alvorlige lovbrudd kan Mattilsynet anmelde forholdet til politiet. Eksempler på slike saker er mishandling av dyr, alvorlig vanskjøtsel av dyr, brudd på aktivitetsforbud og brudd på spesifikke forbud i regelverket (for eksempel bruk av strømhalsbånd på hund). Saker vi anmelder, behandles videre av politiet og eventuelt av rettsapparatet. Mattilsynets rolle er da å gi informasjon til etterforskerne og vitne i retten.

I løpet av 2022 har Mattilsynet meldt 44 saker om dyrevelferd til politiet. Blant disse er det 20 saker som omhandler forskjellige former for vanskjøtsel. I tillegg har Mattilsynet anmeldt 13 saker som omhandler brudd på aktivitetsforbud, de fleste av disse gjelder kjæledyr.

3.10 Kronisk dårlige dyrehold

Mattilsynet definerer et kronisk dårlig dyrehold slik (alle kriteriene må være oppfylt):

- Det har vært gjentatte brudd på vesentlige krav i dyrevelferdsregelverket (omfatter nok fôr og vann, nødvendig stell og renhold av dyrene og levestedet deres, og oppfølging av syke og skadde dyr) over lengre tid, minimum 1-2 år.
- Mattilsynet har gjennomført kontroll to eller flere ganger, og fattet gjentatte vedtak med pålegg om å oppfylle vesentlige krav i regelverket. Vedtakene kan gjelde gjentakende eller nye regelbrudd.
- Kontroll og vedtak har ikke ført til varig bedring til et akseptabelt nivå.

Situasjonen i slike dyrehold blir gjerne midlertidig bedre, etter at Mattilsynet har ført kontroll og fattet vedtak, men det skjer tilbakefall og nye regelbrudd. Målet er at kronisk dårlige dyrehold skal opp på et varig lovlig nivå eller avvikles, innen forsvarlig tid.

Vi har ingen total oversikt over hvor mange dyrehold som faller inn under definisjonen. Men disse lovbruddene rammer langt flere dyr enn de mer akutte sakene med alvorlig og dødelig vanskjøtsel.

Mattilsynet har arbeidet for en mer effektiv og målrettet håndtering av kronisk dårlige dyrehold siden 2017. De sentrale verktøyene våre er tidslinjer, prioriteringslister og fremdriftsplaner. Vi har utviklet et veiledningsdokument og gjennomført nasjonale fagdager for inspektører og ledere i Mattilsynet.

Dyrene i disse dyreholdene er sjelden i akutt krise. Dyreholderen må derfor få mulighet til følge opp våre vedtak og vise forbedringer, før Mattilsynet kan bruke de mest inngripende virkemidlene. Vi må i hvert enkelt tilfelle finne den riktige balansen mellom opptrappende virkemiddelbruk og forsvarlig fremdrift i bedringen av dyrevelferden. Ofte lykkes det ikke å få til varig bedring. Da må Mattilsynet som siste mulighet avvikle dyreholdet og eventuelt ilegge aktivitetsforbud helt eller delvis.

Oppfølgingen av hvert enkelt dyrehold er krevende, både ressursmessig og menneskelig, og kan strekke seg over flere år. Én avdeling kan derfor ikke arbeide med mer enn noen få slike dyrehold av gangen. Dette vil dessuten være en kontinuerlig oppgave, siden nye kroniske dyrehold vil komme til. Det kan derfor være vanskelig å måle effekten av innsatsen vår på nasjonalt nivå, i alle fall på kort sikt. På lengre sikt kan det være mulig å måle om det gjennomsnittlige tidsspennet før slike dyrehold blir friskmeldt eller avviklet, er blitt kortere enn før.

3.11 Tilsyn i slakterier for landdyr

Slakterier skal være godkjent av Mattilsynet, også mht. dyrevelferd. Personell som håndterer dyr i forbindelse med slakting, skal ha kompetansebevis. Myndighetene utsteder kompetansebevis, og i Norge er det Mattilsynet som er tildelt (ev. delegert) dette ansvaret.

Mattilsynet er til stede i slakteriene hele tiden mens det pågår slakting, og fører dermed kontinuerlig tilsyn med dyrevelferden der. Tilsynet omfatter både forholdene for dyr i forbindelse med oppstalling, bedøving og avliving.

Dette tilsynet registrerer vi på en annen måte enn tilsynet ute i dyreholdene. Siden vi er til stede i slakteriet hele tiden hver dag, er det ikke relevant å beskrive antallet tilsyn.

Når vi avdekker brudd på regelverket for dyrevelferd i slakterier, registrerer vi dette i vårt system.

I 2022 registrerte vi brudd på dyrevelferdsregelverket i 34 saker. Ingen av sakene var alvorlige nok til at vi fattet vedtak om overtredelsesgebyr, men 17 saker resulterte i pålegg om å gjøre tiltak for å rette opp i manglene.

	Storfe, småfe, svin og hest	Fjørfe	Haredyr (kanin)	Tamrein	Oppdrettsvilt
Antall slakterier	56	14	3	27	27
Antall saker med brudd på regelverket	24	8	0	1	4
Antall slakterier med brudd på regelverket	15	3	0	1	4
Antall saker med vedtak om pålegg	9	6	0	1	4
Antall saker med vedtak om overtredelsesgebyr	0	0	0	0	0

Tilsyn i slakteri.

3.12 Tilsyn med transport av landdyr

Transport av dyr vil nesten alltid innebære en viss belastning for dyrene. Mange dyr er ikke vant til å bli transportert, og en slik ukjent situasjon kan være en stressbelastning i seg selv, til tross for at transporten skjer fullt ut i tråd med regelverket. I Norge har vi som hovedregel maksimal reisetid for dyr (unntatt fjørfe) til slakteri på 8 timer. I Nordland, Troms og Finnmark er grensen 11 timer på grunn av de lange reiseavstandene. Transporter med reisetid inntil 8 timer regnes som korte reiser, mens reisetid over 8 timer regnes som lange reiser.

God mulighet for tett oppfølging av dyretransport

Det er ikke krav om at transport av dyr skal meldes til Mattilsynet. Derfor har vi ingen oversikt over all transport av dyr som foregår i Norge. For slaktedyr har vi likevel god oversikt og gode muligheter for kontroll siden vi er til stede på slakteriene hver dag det foregår slakting. Alle dyr skal kontrolleres av Mattilsynet før slakting, og det er vanlig at vi gjør denne kontrollen når dyrene losses av bilene. Det gir god mulighet til å vurdere om dyrene er friske og kan slaktes til matproduksjon, og til å vurdere dyrevelferden under transporten (plassforhold, skadde og syke dyr som ikke burde vært transportert, skade på dyrene under transporten etc.). På samme måte som for tilsyn med dyrevelferden i slakterier, er dette altså i stor grad et løpende tilsyn som ikke lar seg registrere og telle. Noen ganger gjør vi mer omfattende tilsyn med transport av dyr, både til slakteri og andre steder.

Godkjenningsordninger for dyretransport

For å forebygge unødig belastning på dyr og sikre dyrevelferden under transport er det krav om godkjenning av virksomheter som skal drive med transport av dyr. Transportørene må blant annet dokumentere at de har egnet utstyr (transportmidler) og kompetent personell for å bli godkjent. Det

er Mattilsynet som vurderer søknadene og utsteder slike godkjenninger. I 2022 var det 298 transportører godkjent for korte reiser og 310 godkjent for både korte og lange reiser.

For transport av de vanligste dyreartene (storfe, sau, geit, svin, hest og fjørfe) er det formelle kompetansekrav for dem med ansvar for transporten. Sjøførere og ledsagere må gjennomføre og bestå opplæring som er godkjent av Mattilsynet. I 2022 var det 2302 personer med godkjent kompetansebevis utstedt i Norge.

Det er også omfattende krav til transportmidlene, og alle transportmidler som brukes på lange reiser, skal være godkjent av Mattilsynet. Hestetransportmidler skal være godkjent uavhengig av om de brukes til korte eller lange reiser. Statens Vegvesen godkjenner hestetransportmidler som brukes til korte reiser. Mattilsynet samarbeider tett med vegvesenet om dette, og bidrar med sjekklister og veiledning for å sikre at kontrollørene i vegvesenet kan gjøre riktige vurderinger av forholdene som gjelder dyrevelferd. Pga. slitasje og andre forhold som kan gjøre transportmidlene uegnet etter som tiden går, må transportmidlene re-godkjennes med jevne mellomrom. I 2022 var det 411 transportmidler godkjent for lange reiser i Norge.

Tilsyn og resultater

Vi har registrert brudd på regelverket i 42 saker, og har fattet vedtak om overtredelsesgebyr i 2 saker. Det er varslet pålegg i 19 saker. I 12 av disse er det fattet vedtak. Vi har påpekt plikt i 12 saker.

4 Velferden hos oppdrettsfisk i 2022

Fortsatt skades og dør for mange laks i oppdrettsanleggene. Velferdsproblemene henger i stor grad sammen med bekjempelsen av lakselus. Oppdretterne må ta mer hensyn til fiskens behov og iverksette forebyggende tiltak for å unngå at oppdrettsfisken utsettes for gjentakende belastende metoder.

Oppdrettslaksen er Norges klart mest tallrike produksjonsdyr. I 2022 ble det satt ut 390 millioner i rundt 700 oppdrettsanlegg langs kysten og i fjordene.

Fisk er omfattet av dyrevelferdsloven, som sier at dyr ikke skal utsettes for fare eller for unødige påkjenninger og belastninger.

Antall oppdrettslaks som døde i sjøfasen var 58 millioner. Tapstallet i den landbaserte settefiskproduksjonen er også høy med 35,6 millioner laks og 3 millioner regnbueørret. Totalt døde 92,3 millioner laks og 5,6 millioner regnbueørret i oppdretts- og settefiskanlegg. Omregnet i prosent betyr det at dødeligheten i sjøfasen var 16,1 prosent for laks og 17,1 prosent for regnbueørret. Dette er en økning sammenlignet med 2020 og 2021.

Det er fortsatt store geografiske forskjeller i dødelighet og også forskjell mellom den enkelte aktør i samme produksjonsområde. Fordelt på de tretten produksjonsområdene (PO), var dødeligheten høyest i PO3 (Karmøy til Sotra) med 23,7 prosent, mens PO11 (Kvaløya til Loppa) var lavest med 9,1 prosent. Totalt ligger dødelighetsprosenten i PO1-5 på omkring 20 prosent, mens områdene fra PO6 og nordover ligger under 15 prosent.

Lakselusbehandling og sykdommer

Lakselus og særlig behandlingen mot denne parasitten er den største fiskevelferdsutfordringen. Lakselusen formerer seg fort, og med mange verter i oppdrettsanleggene øker formeringsmuligheten. Lakselusen spiser slim, hud og blod fra fisken og påfører den skader.

Regelverket har derfor satt grenser for hvor mange lakselus oppdrettsfisk kan ha. Grensene er satt for å verne villaks mot lusesmitte, men også for å beskytte oppdrettslaksen og for å gjøre det mulig å holde lusenivået nede.

For å holde seg under det lovlige nivået bruker oppdretterne først og fremst ulike behandlingsmetoder. De mest brukte metodene omfatter varmt vann (termisk behandling), spyling og ferskvann. Metodene krever mye håndtering av fisken, og gjentatte behandlinger svekker fisken og gjør den mer mottakelig for sykdommer som skyldes bakterier, virus og parasitter.

Det totale antallet medikamentfrie behandlinger mot lakselus økte med 11 prosent fra 2021 til 2022. Totalt var det 3145 slike behandlinger, og er det høyeste registrerte så langt. En viktig årsak til økningen er at antallet kombinasjonsbehandlinger har økt. Det er henholdsvis termisk og mekanisk avlusing i kombinasjon med ferskvann som har økt mest.

Ulike sykdommer fører også til betydelige velferdsproblemer for oppdrettsfisken. For de mest alvorlige sykdommene er det offentlige krav til tiltak for å bekjempe utbrudd og redusere risikoen for smittespredning. Dette gjelder særlig sykdommene Infeksiøs lakseanemi (ILA) og Pankreassykdom (PD).

I tillegg fører en rekke andre sykdommer som det ikke er offentlige bekjempelsesplaner for, til dårlig fiskevelferd og død. Disse sykdommene skyldes bakterier, virus og parasitter, og eksempler på dette er gjelleproblemer, sår og hjertesykdommer.

Velferden hos rensefisk

«Rensefisk» er rognkjeks og ulike leppefiskarter som brukes for å redusere antall lakselus i laksemerdene. Bruken av rensefisk fortsetter å gå ned - fra 61 millioner i 2019 til 36 millioner i 2022.

Den vitenskapelige dokumentasjon av effekten rensefisken har på lakselus, er imidlertid mangelfull. Erfaringene fra oppdrettere som bruker rensefisk tyder også på liten effekt.

I oppdrettsanleggene lever rensefisken i et miljø tilpasset laksefisk. Rensefisken har helt spesielle behov som må bli ivaretatt for at den skal kunne trives og overleve.

Rensefisken blir utsatt for store velferdsmessige utfordringer på grunn av sykdom og i forbindelse med mekanisk avlusing av laksen. Dødelighetsdata for rensefisk er mangelfulle, men tidligere rapporter tyder på at nærmest all rensefisk dør i løpet av produksjonssyklusen.

Mattilsynets rensefisk-kampanje i 2019 viste at oppdretterne i liten grad har oversikt over hva som skjer med rensefisken i anleggene, og at de i liten grad klarer å ivareta rensefiskens behov.

Mattilsynet er bekymret for situasjonen og mener det må skje en vesentlig bedring dersom rensefisk skal være en fast del av lakselusbekjempelsen i fremtiden.

Den nedadgående bruken av rensefisk skyldes blant annet at stadig flere oppdrettere slutter med bruken fordi de ikke klarer å ivareta velferden for rensefisken.

Mattilsynets prioriteringer og oppfølging

Mattilsynets overordnede målsetting er å bidra til en havbruksforvaltning som først og fremst ivaretar hensynet til fiskens helse og velferd. Vi jobber derfor med å utvikle systemer for bedre og mer effektiv bruk av data til blant annet risikobasert tilsyn. Målet vårt er å gå bort fra detaljtilsyn på enkeltlokaliteter og i større grad følge opp på selskapsnivå for å sikre varig forbedring i alle ledd fra toppledelsen til røkteren på merdkanten.

Revisjoner av de største selskapene

Mattilsynet gjennomførte i 2022 en revisjon av et av de største oppdrettskonsernene hvor dødelighet var tema. Resultatene viste at konsernet ikke hadde gode rutiner for å vurdere om fiskegrupper med redusert helse eller velferd skal settes ut i sjøen, eller om en produksjon skal avsluttes før planlagt slaktetidspunkt. Erfaringer fra tidligere produksjoner på hver lokalitet må i større grad legges til grunn for forbedringer i neste produksjon.

Mattilsynet tar med denne erfaringen i vårt videre arbeid med konsernrevisjoner, og etablerer i år et interregionalt team for revisjoner som i 2024 starter med å revidere de ti største oppdrettsselskapene.

Oppfølging av velferdshendelser

Mattilsynet følger opp hendelser der mange fisk blir skadet eller dør. Vi har laget et system som skal sikre bedre og mer målrettet og enhetlig oppfølging av slike hendelser.

Antallet innmeldte velferdshendelser knyttet til sjøfasen økte noe fra 2021 til 2022; fra 204 til 222. Medikamentfri avlusing med håndtering utgjør 42 prosent av alle de innmeldte hendelsene. For de resterende, er majoriteten oppgitt til enten uavklart forøket dødelighet eller annet.

Når det gjelder innmeldte velferdshendelser knyttet til settefisk, har trenden vært jevnt økende fra 2018, og flere av hendelsene er alvorlige. Vi mangler gode data knyttet til årsak.

Mattilsynet har etablert nye rutiner for å sikre bedre prioritering og oppfølging av velferdshendelser. Denne innsikten gjør at Mattilsynet har fått mer og bedre informasjon om årsaker til at hendelsene skjer, hos hvilke virksomheter og hvilke regelbrudd som observeres. Dette sammen med forbedret innrapportering, vil gi bedre kunnskap om årsaker til dårlig velferd og et bedre grunnlag for mer målrettet oppfølging av velferdshendelser.

Tilsynskampanje slakterier

Foreløpige resultater fra Mattilsynets slakterikampanje som omfattet både fiskehelse og fiskevelferd viste at slakteriene har søkelys på dyrevelferdskompetanse hos medarbeiderne, men at en del fortsatt kan forbedre dokumentasjon av driftsrutiner, risikovurderinger og beredskapsplaner knyttet til det å sikre fisken god velferd.

Velferdsindikatorer

Mattilsynet har deltatt i standardkomiteen for revisjon av NS 9417 Laks og regnbueørret – Terminologi og metoder for dokumentering av produksjon. Standarden har nå et nytt kapittel om helse og velferd og angir blant annet flere velferdsindikatorer som er ment for rutinemessig overvåkning av velferd til bruk i den daglige driften av akvakulturanlegg. Denne standarden, sammen med velferdsindikatorer, vil være viktig for å sikre et enhetlig og effektivt tilsyn.

Ny teknologi og nye metoder

Mattilsynet har lenge prioritert veiledning og oppfølging knyttet til forskning, utvikling og bruk av nye metoder og ny teknologi. Skal fiskevelferden bedres, er det avgjørende at nye metoder og teknologi har dokumentert positiv effekt på fiskens velferd.

Til tross for betydelig innsats fra både fra alle involverte parter, har en ikke lykkes med å utvikle egnede ikke- medikamentelle behandlingsmetoder som ivaretar fiskens velferd. Det pågår nå mye utvikling av ny teknologi, og det er derfor viktig å ta lærdom av de erfaringene som er gjort fram til i dag både for å bedre dages situasjon, men også for å sikre en framtidig bærekraftig akvakulturnæring. På bakgrunn av dette vil Mattilsynet nå vurdere ytterligere tiltak for å bidra til å forbedre fiskevelferd for en forsvarlig utvikling og bruk av ny teknologi og nye metoder til bruk i akvakulturnæringen.

Produktteam akvakultur er opprettet for å utvikle effektive, brukervennlige digitale løsninger, med formål om å fornye Mattilsynets tilsyn og offentlige kontroll innenfor fiskehelse og fiskevelferd. Sentralt i produktteamets oppdrag er å sikre at Mattilsynet har god oversikt over tilstanden i næringen gjennom bruk av data, med mål om at den løpende kontrollen av næringen i så stor grad som mulig går automatisk på basis av disse dataene. Produktteamet ble etablert i løpet av 2022, og har siden fornyet Mattilsynets dataløyper knyttet til mottak av innrapportering, samt utviklet en førsteversjon av nye tilstandsverktøy for bruk i tilsynet.

5 Bruken av forsøksdyr i Norge

Levende dyr brukes til ulike typer forsøk blant annet for å skaffe ny kunnskap og å utvikle legemidler til dyr og mennesker. Her i landet bruker vi forsøksdyr hovedsakelig i oppdrettsnæringen og til forskning på menneskers helse.

Bruk av levende dyr som forsøksdyr er strengt regulert gjennom dyrevelferdsloven og forsøksdyrforskriften. Forsøk der dyrene utsettes for smerte, frykt eller varig skade som tilsvarer ett nålestikk eller mer, skal godkjennes av Mattilsynet. Både oppdrettere av forsøksdyr og virksomhetene hvor dyreforsøk foregår, må være godkjent av Mattilsynet.

Når vi behandler søknader om bruk av forsøksdyr, må vi først vurdere om dyr i det hele tatt kan brukes til det aktuelle forsøket. Dernest er målet alltid minst mulig påkjenning for færrest mulig dyr. Til å vurdere dette bruker vi de tre R-ene:

- Replace (erstatte): kan forsøket gjøres med dyrefrie metoder?
- Reduce (redusere): kan forsøket gjøres med færre dyr?
- Refine (forbedre): kan forsøket forbedres for de dyrene som skal benyttes?

De aller fleste forsøksdyrene som benyttes i Norge, er fisk. Fisken brukes særlig til utvikling av fiskevaksiner og metoder for behandling av lakselus i oppdrettsnæringen. Av pattedyr benyttes det flest mus. Gnagere brukes blant annet til forskning på kreftbehandling og hjerte/kar-sykdommer. I fjor ble det brukt 1 443 130 dyr i forsøk i Norge.

Mattilsynet fører tilsyn med bruken av forsøksdyr og inspisierer forsøk og forsøksdyrvirksomheter over hele landet. Ifølge EU-krav skal Mattilsynet hvert år inspisere 1/3 av landets totalt 90 godkjente virksomheter som driver med forsøksdyr. Det er virksomheten som driver med forsøksdyr som har ansvar for den daglige kontrollen av dyrevelferd.

Mattilsynet skal evaluere alle forsøk som er betydelig belastende, det vil si alle forsøk der dyrene sannsynligvis vil oppleve alvorlig smerte, frykt eller annen belastning, eller langvarig moderat smerte, frykt eller annen belastning, eller alvorlig svekkelse av velvære eller allmenntilstand. Evalueringene skal kartlegge hvordan tilsvarende forsøk kan forbedres i fremtiden. Alle evalueringer og forsøkssammendrag publiseres på Mattilsynets nettsider. Der publiserer vi også [Mattilsynets årsrapporter om bruk av forsøksdyr](#).

6 Tallgrunnlag

6.1 Hvordan lese tallene?

Tallene i tabellen er basert på data våre inspektører registrerer fra sine tilsyn i vårt elektroniske saksbehandlingssystem. Tabellen gir oversikt over det som er registrert i systemet på det tidspunktet vi tar ut data.

Selv om registreringene skal være så korrekte som mulig, vil de ikke gi et 100% korrekt bilde av alle forhold til enhver tid. Våre rapporter vil likevel gi et godt bilde både av status og av utviklingen over tid.

Vi vil unngå feiltolkning av tallene i rapporten

Det er viktig å lese våre forklaringer for å unngå feiltolkning av tallene i rapporten.

Legg merke til forskjellene mellom «Tilsynsbesøk», «dyrehold» og «saker». En «sak» er et saksnummer hos Mattilsynet, et «dyrehold» er et sted det holdes dyr (en eller flere arter), mens et «tilsynsbesøk» er besøket vi gjør i dyreholdet. En sak omhandler bare ett dyrehold, men kan bestå av flere tilsynsbesøk. Et dyrehold kan også ha flere saker i løpet av et år.

Antall dyrehold er dyrehold som er registrert i våre systemer som aktive i løpet av året. Det betyr at tallene per 1. januar 2023 kan være lavere eller høyere enn tallene i tabellen. Tallene er også avhengige av at virksomhetene registrerer og avregistrerer dyreholdene slik de skal, og av at våre inspektører korrigerer feil de kommer over.

Tallene for tilsynsbesøk vil ofte være større enn tallene for antall dyrehold det er ført tilsyn i. Det skyldes at Mattilsynet har vært mer enn én gang på inspeksjon i ett eller flere dyrehold.

Ett **dyrehold** kan bestå av flere dyrearter, og summen av hver kolonne kan derfor være større enn tallet for «Alle dyrehold».

«**Andre dyrehold**» omfatter blant annet esel, lama, alpakka, viltoppdrett, dyrepensjonat, forsøksdyrvirksomheter, fremvisning av dyr og dyrebutikker.

6.2 Sammenligning med andre typer rapporter

Mattilsynet rapporterer til flere andre aktører, for eksempel til ESA/EU. For disse rapportene er det andre utvalgs-kriterier, noe som gjør at tallene i våre tertial- og årsrapporter ikke er direkte sammenlignbare med dem vi rapporterer til ESA/EU. For tilsynskampanjer, som f.eks. svinekampanjen, kan utvalget av besetninger og kriteriene for tilsyn være annerledes enn for andre tilsyn.

Hvis man ønsker å se på tall over tid for å fange opp tendenser og endringer, må derfor tallene man sammenligner, stamme fra samme type rapportering. Dette gjelder også for tall fra kilder utenfor Mattilsynet.

6.3 Registreringsplikt/meldeplikt hos Mattilsynet

En dyreholder med produksjonsdyr og hest har plikt til å melde fra til Mattilsynet slik at dyreholdet blir registrert i vårt system. Det samme gjelder for, dyrepensjonater, dyrebutikker, fremvisning av dyr, forsøksdyrvirksomheter og enkelte andre.

Våre tall for produksjonsdyr kan være høyere enn tall fra andre kilder. Det skyldes blant annet forsinket melding om at dyrehold er opphørt, og at også hobbyhold av produksjonsdyr blir registrert hos oss.

For hestehold med 10 eller færre hester er kravet om registrering nytt fra 28. april 2022. Det er derfor sannsynligvis mange små hestehold som ennå ikke er registrert i våre systemer, fordi Mattilsynet ikke har vært i kontakt med hesteholdet for å føre tilsyn eller av andre grunner.

For kjæledyr inneholder rapporten kun tall for dyrehold som er registrert i vårt system fordi vi har ført tilsyn der eller hatt annen kontakt med dyreholdet.

	Alle dyrehold												Andre dyrehold
	*	Kjæledyr	Mink	Rev	Fjørfe	Hest	Kanin	Sau	Geit	Storfe	Svin	Tamrein	
Antall dyrehold.	85145	34939	7	4	10258	15922	527	18358	3518	14341	4379	704	10661
Antall tilsynsbesøk i dyrehold, uavhengig av om dyrevelferd er vurdert eller ikke.		1101	0	0	560	261	7	635	121	734	428	1	128
Antall tilsynsbesøk i dyrehold der det er ført dyrevelferdstilsyn.		564	0	0	279	230	7	455	69	651	406	1	48
<i>Andel tilsynsbesøk i dyrehold der det er ført dyrevelferdstilsyn i % av alle tilsynsbesøk.</i>		51,2 %			49,8 %	88,1 %	100,0 %	71,7 %	57,0 %	88,7 %	94,9 %	100,0 %	37,5 %
<i>Andel ikke-varslede tilsynsbesøk i dyrehold i % av alle tilsynsbesøk der det er ført dyrevelferdstilsyn</i>		88,5 %			21,1 %	67,8 %	57,1 %	65,5 %	53,6 %	68,4 %	80,5 %	0,0 %	41,7 %
Antall dyrehold der det er ført tilsyn, uavhengig av om dyrevelferd er vurdert eller ikke.	2889	930	0	0	513	205	5	526	113	559	389	1	107
Antall dyrehold der det er ført dyrevelferdstilsyn.	1904	529	0	0	264	181	5	350	66	488	370	1	43
<i>Andel dyrehold der det er ført dyrevelferdstilsyn i % av alle dyrehold der det er ført tilsyn.</i>	65,9 %	56,9 %			51,5 %	88,3 %	100,0 %	66,5 %	58,4 %	87,3 %	95,1 %	100,0 %	40,2 %
Antall saker der det ikke er funnet avvik fra dyrevelferdsregelverket.	930	243	0	0	198	97	3	156	42	186	166	1	18
Antall saker der det er funnet avvik fra dyrevelferdsregelverket. **	974	284	0	0	76	115	3	263	27	422	230	0	20
Antall saker med registrerte tilfeller av alvorlig vanskjøtsel av dyr. ***	41	9	0	0	0	5	0	16	1	12	3	0	0
Antall saker der Mattilsynet har påpekt dyreeiers plikter.		26	0	0	2	5	1	36	2	51	9	0	1
<i>Andel saker der dyreeier har påpekt dyreeiers plikter, i % av antall saker der det er funnet avvik fra regelverket</i>		9,2 %			2,6 %	4,3 %	33,3 %	13,7 %	7,4 %	12,1 %	3,9 %		5,0 %
Antall saker der det er fattet vedtak om at dyreeier må gjennomføre tiltak for å rette opp forholdet.		210	0	0	48	92	2	217	23	311	155	0	24
<i>Andel saker der det er fattet vedtak om at dyreeier må gjennomføre tiltak, i % av antall saker der det er funnet avvik</i>		73,9 %			63,2 %	80,0 %	66,7 %	82,5 %	85,2 %	73,7 %	67,4 %		
Antall saker med gjennomføring av tiltak som er hastevedtak uten forhåndsvarsling.		57	0	0	12	26	2	50	4	53	66	0	12
<i>Andel dyrevelferdssaker der det er fattet hastevedtak (vedtak uten forhåndsvarsel), i % av alle dyrevelferdssaker der det er fattet vedtak om gjennomføring av tiltak.</i>		27,1 %			25,0 %	28,3 %	100,0 %	23,0 %	17,4 %	17,0 %	42,6 %		50,0 %
Antall dyrehold der det er fattet vedtak om at dyreeier må avvikle holdet av en art.	21	11	0	0	0	0	0	4	1	7	0	0	0

Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak om avlaving i saker (uten forutgående midlertidig forvaring).		6	0	0	4	1	1	4	1	2	14	0	0
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak og utført avlavingen av dyrevelferdsmessige grunner (uten forutgående midlertidig forvaring)		13	0	0	1	0	1	2	1	0	2	0	2
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak om midlertidig forvaring.		129	0	0	3	1	0	1	0	5	0	0	3
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak om omplassering av dyr (totalt)		18	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak om omplassering av dyr etter vedtak om midlertidig forvaring		5	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak om tilbakeføring av dyr (totalt)		29	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak om tilbakeføring av dyr etter vedtak om midlertidig forvaring		5	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak om avlaving av dyr i forvaring.		8	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak om (løpende) tvangsmulkt.		10	0	0	4	6	0	18	3	23	6	0	1
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak om (engangs) tvangsmulkt.		0	0	0	1	1	0	1	1	4	0	0	0
Antall dyrehold der Mattilsynet har fattet vedtak om overtredelsesgebyr.	36	5	0	0	0	0	0	5	1	21	4	0	2

* Merk at tallet i denne kolonnen teller antall unike virksomheter. I de øvrige kolonnene telles unike saknummer.

** Inneholder konklusjoner av type «ikke tilfredsstillende» og «alvorlig vanskjøtsel».

*** Viser hvor mange av virksomhetene/sakene i **, som hadde konklusjon «alvorlig vanskjøtsel».

